

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Notesbog 1

Citation: Kierkegaard, Søren: "Notesbog 1", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 19*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Jette Knudsen; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2001, s. 34v. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-not1-txt-shoot-id3918d691-23b9-4022-9b9c-21de3a7ff9cb.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 19

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Andet Hovedafsnits

1ste Afdeling.

om Troen.

§ 56.

Msk: bliver deelagtig i Frelsen ved Chr: ved Troen ell. ved Hengiven af det hele msklige Væsen i al dets Tænken, Følen og Villen til Chr: som den, i hvem den gudd: Sandheds og Naades Fylde er aabenbaret. Denne Stemning udgaar fra Erkjendelsen saavel af egen Syndighed og egen aandelig Trang, som af den høiere Tilfredsstillelse i Aabenbaringens Sandheder, og Ordet »Tro« betegner derfor ofte i Skriften den blotte Fasthed i Overbeviisningen, enten i Almdl. ell. med H. t: Chr: Lære og hans Person.

Den almdl. Sætning: Mc: 16, 16. Joh: 3, 16. 6, 40. Act: 10, 43. Rom: 3, 25.28. Gal: 2, 16. Eph: 2, 8. Gjenstanden for Troen angives Rom: 3, 25. 4, 24.

Naar Frelsen ved Chr: tilregnes Msk. umidd, uden at Troen nævnes, maa den dog i Tanken suppleres: Rom: 5, 10. 2 Cor: 5, 21.

§ 57.

Ved Tro ikke ved Gjerninger bliver Msk. retfærdiggjort for Gud ☩: Guds Naade kan ei erhverves ved msklige Gjerninger, men grundet i Guds eget Væsen, staaer Adgang til den aaben for enhver, som ved Chr: har Fortrøstning til Faderens evige Kjærlighed. Den paulinske Lære herom er indeholdt i Chr: Lære om Guds Natur og om Troens Virksomhed. Det er kun ved Misforstaaelse, at den er bleven anseet for stridende mod Apostlens Jacobs Lære om den indbyrdes Uadskillelighed af Tro og Gjerninger, og at den høie Trøst som indeholdes i den er bleven skadelig for den chr: Dyd.

Om Betydningen af δικαιουςθαι og δικαιοσυνη. δικαιοσυνη betyder ei blot at gjøre retfærdig; men og erklære retfærdig. Tob: 3, 2. Sir: 10, 28. – Luc: 7, 35. – δικαιουν εαυτον Luc: 10, 29. 16, 15. Saaledes og naar det hedder χριστος ell. θεος δικαιουται Luc: 7, 29. 1 Tim: 3, 16.

[a] Man har anseet denne Lære for skadelig for den chr: Dyd. Men det beroer paa en Misforstaaelse af Ordet »Tro« og Gjerning. Det første har man taget blot i intellectuel Forstand; det andet har [man] brugt blot om de empiriske Phænomener. Augustinus: inseparabilis est bona vita a fide, quæ per dilectionem operatur, inno ea ipsa est bona vita.« – Denne Frygt har sin Grund i at man overfører en msklig Maalestok paa Gudd. Da vi nemlig ikke kan skue ind i Hjerterne maa vi

Allene hos Paulus findes denne Sætning, hvorfor det kunde synes, at den ikke er oprindelig christelig, at han forsaavidt er afvegen fra den chr: Lære, som han har lagt mere i den, end der oprindel. tilhørte den. – Men de chr: Grundideer, som Paulus fuldstændigen har udviklet, ere: 1. at ingen Gjærning i og for sig selv betragtet kan ansees for Udtrykket af det dydige Sindelag, og altsaa ei Gjenstand for Guds Velbehag. 2. at Gud er ophøiet over enhver msklig Indvirkning, saa at Msk. ligesaa lidet ved deres Synder kan udelukke sig fra Guds Naade, som de ved gode Gjærninger kunne vinde den. 3. at Troen paa Chr: aabner Adgang til Guds Naade.

§ 58.

Ligesom den sande christ: Tro er forbunden med Anger og en Omdannelse af Sjælens Virksomhed i Tanke og Villie, saaledes ytrer den sig endvidere som helliggørende Kraft, den henvender Msk: Stræben til det høie Samfund med Gud og Chr:, udvikler af Kjærlighed den rene christ: Dyd, af Haabet den sande Styrke til Opoffrelse for det Gode. Et saadant Liv er den synlige Forherligelse af Troen, Chr: Øiemed og Veien for Msk. til Guds Velbehag og den evige Salighed. –

Angeren maa med H. t: det forbigangne Liv være forbunden med Troen; men om denne er før hiin ell. omvendt kan ei altid afgjøres. Den levende Erkjendelse og Følelse af Synden maa føre til Tro, og paa den anden Side maa Troen vække Angeren, saa at Msk., idet det bliver sig Guds Naade bevidst erkjender sin egen Uværdighed. Luc. 15. 2 Cor: 7, 10. – Ligesom Troen ei kan tænkes virksom uden Anger, saaledes er Omvendelsen ogsaa forbunden med den sande Tro. Tænker man sig nemlig et Msk, i hvis Sind Kjærligheden er traadt i Stedet for Frygt, da vil hans Virksomhed, som tilforn var rettet udad, blive vendt indad, saa at frivillig Lydighed vil afløse den tvungne,anfængelig Stolthed og Hovmod af fortjenstlige Gjærninger vil afløses af den med Ydmyghed ledsagede Bevidsthed, at Ingen kan opfylde den gudd: Lov. Denne Omdannelse er fremsat under forskjellige Billeder: συναποθησκειν τω χριστω, αναγεν[ν]ασθαι, συνεγειρειν συν τω χρ., παλιγγενεσια, ανακαινωσιν του πνευματος, ανανευσθαι τω πνευματι, μεταμορφουςθαι, αποδυεσθαι, αποθεσθαι, σταυρουν τον παλαιον ανθρωπον, ενδυεσθαι τον καινον ανθ:, σταυρουν την σαρχα, τας πραξεις του σωματος, η καινη κτισις, αποκυειν, γεννηθηναι ανωθεν. Joh: 3, 3.5. Rom: 6, 6.7. 7, 6. 8, 13. 12, 2. 2 Cor: 3, 18. 5, 17. Gal: 4, 19. 5, 24. 6, 15. Eph: 2, 5.15. 4, 22. Coll: 3, 5.9. Tit: 3, 5. επιστρεφεσθαι απο σκοτους εις φως, εγειρεσθαι εξ υπνου, ανοιγειν τους οφθαλμους, αποθεσθαι τα οπλα, ell. εργα του σκοτους, ενδυεσθαι τα οπλα του φωτος. Mth: 18, 3. Act: 14, 15. 26, 18. Rom: 13, 12. Eph: 5, 8. 1 Thess: 5, 4.6. Col: 1, 13.

I Skriften hedder det, at ved Troen meddeles Msk. den hellige Aand, som tager Msk. Væsen i Besiddelse og bliver det virksomme Princip i det. το πνευμα αγιον της πιστεως, δια της πιστεως. 2 Cor: 4, 13. Gal. 3, 2, 5, 14. Eph: 1, 13. Ved Troen boer Guds Aand i Msk. 1 Cor: 3, 16. 6, 19. Ved den hellige Aand indvies Msk. til sand Gudsyndyrkelse, saa at dets hele Liv bliver en fortsat aandelig Gudsyndyrkelse. 1 Cor: 3, 16. 6, 19.20. 2 Cor: 6, 16. Eph: 1, 19. Rom: 8, 14. Eensbetydende hermed er, at Msk. skulle stræbe at tilegne sig Chr: Aand. Rom: 13, 14. Gal: 3, 27. Chr: uddannes i de Christne: Gal: 4, 19. Rom: 6, 5. 8, 29. Gal: 2, 20. Eph: 3, 17.

Kjærligheden indeholder ikke blot Begrebet af en Følelse; men beskrives som den høieste moralske Fuldkommenhed. Mth: 22, 40. Joh: 15, 12. Rom: 13, 9.10. 1 Cor: 13. Gal. 5, 14. 1 Tim: 1, 5. Jac: 2, 8.

K: Væsen bestaaer deri, at Msk. omfatter det, som ligger udenfor det, og gjør det til Gjenstand for samme Omhu, som det, der er i det selv, ell. at Msk. bliver Eet med Gud. Det Modsatte er det egoistiske, som alene har Agt paa sig selv. Egoisme udspringer af sandselig Attraaer, der stræbe at tilegne sig det Gode for sig alene. – Endvidere skildres Bestandigheden i det Gode, Haabet, som en umidd. Følge af Troen: Mth: 10, 22.28. Joh: 16, 33. Rom: 5, 2-5; 8, 25. 12, 12. 15, 13. 1 Cor: 13, 13. Col: 1, 23. Phil: 4, 13. Heb: 10, 35. 12, 1.2.

Den chr. Dyd fremstilles som sidste Øiemeed for Xdommen og Særkjende for dens Bekjendere.

Derpaa skulle nemlig Chr: Disciple kjendes, at de elske hverandre, at de opfylde Guds Bud, at de efterfølge Chr, at de vare hellige som Gud, at de levede ikke for sig; men for ham: Mth: 7, 21. 12, 50. Joh: 15, 14-17. Rom. 6, 13-22. 2 Cor: 5, 14. Gal: 1, 4. Eph: 1, 4. 2, 10. Tit. 2, 14. 1 Joh: 1, 7. Dette oplyses indirecte, idet de beskrives som Fornægttere af Chr:, hvis Vandel ei svare til deres Overbeviisning: αρνεισθαι τον χριστον τοις εργοις. Tit: 1, 16. βλασφημειν το ονομα του θεου: Rom: 2, 24. 1 Tim: 6, 1. Tit: 2, 5. εχοντε[ς] μορφωσιν ευσεβειας. 2 Tim: 3, 5. αγαπαν γλωσση 1 Joh: 3, 18. – Jac. 2, 16. Da Opnaaelsen af Chrd: Øiemeed er Opfyldelsen af den gudd: Verdensplan, opfordres enhver Christen til at bidrage Sit til Guds Riges Fremme. Rom: 2, 6. Mth: 25, 34. Rom: 8, 1.13. 1 Cor: 6, 9. 2 Cor: 9, 7. Eph: 5, 5. 2 Tim: 4, 7.8. Heb: 12, 14. Jac: 1, 27. Joh: 3, 21. 4, 17.

§ 59.

Det var en Følge af at christ: Tro mere og mere forvexledes med blind Underkastelse af de chr: Dogmedecreter, at Læren om Troens Værd og Kraft tabte sin Betydning i den chr:K:. Heraf fulgte et

Tilbagefald til den gl. Verdens Overtro om Gjerningers og Bodsøvelsers Kraft, og det laa i det hierarchiske Systems Interesse at bestyrke denne Betydning. I det catholske ved Reformationen fremsatte Lærebegreb, hvor Retfærdiggjørelse som moralsk Forandring i Msk. selv falder sammen med Helliggjørelse, medens Troen alene betragtes som den foreløbige Betingelse for denne, og Gjæringer som et Middel til at forøge Retfærdigheden og fortjene Saligheden, kunde Afvigelse fra den evangeliske Lære synes mindre væsentlig, naar denne ikke faldt saa meget stærkere i Øinene ved de practiske Misbrug, som have deres naturlige Støttepunct i denne Theorie. –

Trident: Conc: 6^{te}Sessio: justificatio non est sola peccatorum, sed et santificatio et renovatio interioris hominis, renovamur spiritu mentis nostræ, et non modo reputamur, sed vere justi nominamur et sumus, justitiam in nos recipientes unusquisque suam secundum naturam, quam sp: s: partitur singulis prouti vult et secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem. –

Hvad Forholdet mellem Tro og Retfærdiggjørelse angaaer, hedder det: disponuntur homines ad justitiam, dum fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum, credentes, vera esse, quæ divinitus revelata et promissa sunt, et dum a divinæ justitiæ timore ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, et moventur adversus peccatum per poenitentiam.« Conciliet har erklæret sig mod at Troen skulde være den tilstrækkelige Betingelse, men kun den foreløbige: »fides, nisi ad eam spes accedat et caritas, non unit perfecte cum Chr.: si quis dixerit, sola fide impium justificari, et nulla ex parte necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari et disponi, anathema sit.

Om Forholdet, hvori Gjæringer staae til Tro og Retfærdiggjørelse, hedder det: »licet in hac vita quantumvis sancti et justii in levia saltem et quotidiana peccata cadant, non propterea desinunt esse justii. Si quis dixerit, justitiam acceptam non conservari, aut etiam non augeri per bona opera, sed ipsa opera fructus solum, et signa justificationis esse, vel justificatum bonis operibus non vere mereri augmentum gratiæ (vitam æternam et ipsius vitæ æternæ consecutionem) atque gloriæ augmentum, anathema sit.«

§ 60.

I Modsætning til Forestillingerne, af hvilke de fordævelige Følger vare øiensynlige i den cath: K:, blev det Reformatorerne vigtigste og fortjenstfuldeste Værk at kalde den bibelske Lære til Liv om Retfærdiggjørelse som Msk. Naadestand, grundet ei i msklige Gjæringers Fortjeneste, men i Guds uendelige Naade og Chr: Fortjeneste, ell. fra

Msk. Side ved Troen ell. den klare og faste Fortrøstning til Forløsningen ved Chr.; og om de udeblivelige Følger ell. Virkninger af denne Tro, frivillig Lydighed mod Guds Lov og Flittighed til gode Gjerninger, der saaledes ere Troens Prøvesteen, og med al deres Ufuldkommenhed velbehagelige for Gud. Den rigtige Opfattelse og Anvendelse af denne Lære betrygges kun ved oplyst chr. Forstand og levende religiøs Følelse. De Misforstaaelser, der yttrede sig allerede i Reformationperioden, vise, hvor skadelig her enhver polemisk Eensidighed virker; og den sørgelige Maade, paa hvilken denne Lære ofte bruges i den evangeliske K. til at stille Gjernerne i Modsætning til Troen, og fremkalde et tomt Gudfrygtigheds Skin, opfordrer til en samvittighedsfuld Omhyggelighed, navnlig i den populaire Udvikling. -

I deres Opposition imod Cathol: fremhævede Reformatorerne især den practiske Side: Conf: Aug: »olim vexabantur conscientiae doctrina operum, non audiebant ex evangelio consolationem, quosdam conscientia expulit in desertum, in monasteria, sperantes, ibi se gratiam merituros esse per vitam monasticam. Alii alia excogitaverunt opera ad promerendam gratiam et satisfaciendum pro peccatis; ideo magnopere fuit opus, hanc doctrinam de fide in Chr: tradere et renovare, ne deesset consolatio pavidis conscientiae. Tota haec doctrina ad illud certamen perterrefactae conscientiae referenda est, neque sine illo certamine intelligi potest.«

[b] I *confessio augustana* 20de Artikel bruges justificatio og remissio peccatorum. I apologia confessionis hedder det: consequi remissionem peccatorum et justificari. I Concordieformelen: vocabulum justificationis significat justum pronuntiare a peccatis et aeternis peccatorum suppliciis absolvere. - I *confessio aug*: deus non propter nostra merita sed propter Xstum justificat hos, qui credunt se propter Chr: in gratiam recipi. - Troen har til sit Objekt remitti nostra peccata propter Xstum.

[c] necessitas meriti og necessitas debiti. og det er mærkeligt, at formula concordiae søgte at sætte begge Dele i Indifferents ved at erklære sig baade mod Gjernerings Nødv: og deres Skadelighed. -

[d] Schleiermacher gjør Gjenfødelse til Udgangspunkt for Inddelingen, den bestaaer af to Dele: Omvendelse m:H:t: Livet, Retfærdiggjørelse m:H:t: Gud.

§ 61.

For at anskueliggjøre den fremskridende Udvikling af den Christnes nye aandelige Liv, efter psykologiske Love, har man i det theologiske System benyttet de billedlige Udtryk i Skriften til at abstrahere forskellige Acter af en saa kaldet ordoell.oeconomia salutis. Denne bestemte Adskillelse og Gradation har imidlertid bidraget til at indtvinge det religieuse Liv i unaturlige Baand, hvor man saaledes, som i de pietistiske Skoler, ei har skjelnet mell. den vidensk: Abstraction og Anvendelse paa det virkelige Liv. –

En Antydning heraf findes i Luthers liden Cat: Sp. s: me per evangelium vocavit, suis donis illuminavit, in recta fide sanctificavit et conservavit.« I senere dogmatiske Sk: blev Terminologien bestemt. Det første Moment er 1) vocatio. 2) illuminatio Joh: 14, 21. 1 Cor: 2, 13. Eph: 1, 17. Denne illum: har man kaldet mediata, for at adskille den fra immed: ell. Inspiration. 3.) conversioell.poenitentia. *Conf: Aug:* »Constat poenitentia duabus partibus, altera est contritio, sive terrores incussi conscientiae, agnito peccato, altera est fides, quæ concipitur ex evangelio seu absolutione, et credit propter Chr: remitti peccata, et consolatur conscientiam, et ex terroribus liberat. Deinde sequi debent bona opera, quæ sunt fructus poenitentiae, hoc est, mutatio totius vitæ ac morum in melius.« – Det 4) fjerde Moment er santificatio αγιασμος. 5) unio mystica. Joh: 14, 23. 1 Joh: 4, 12. Eph: 3, 17.

Andet Hovedafsnits

2^{den} Afdeling.

Om Naaden.

§ 62.

Ligesom vi prise i Chr: Sendelse til Verden, Fuldendelsen af Guds faderlige Naade mod det msklige Kjøen, saaledes er det Forhold, i hvilket det enkelte Msk. træder til Xstum, til de ved X. skjænkede aandelige Goder, den ved X. forhvervede Salighed, et Værk af Guds almægtigt virkende Naade. Skriften betegner dette Forhold ved Navnene: Kaldelse (som nærmest udtrykker Meddelelsen af Chr: Ev.) og Udvælgelse (som udtrykker den troende Annammelse

af Ev., og den derved bevirkede Tilstand af Fromhed og Lydighed, Glæde og Fred med Gud). De billedlige Udtryk, ved hvilke Gud ell. d. h: A: siges at virke, fuldføre og bevare det Gode i Msk., indeholde en Advarsel mod at ville udgrunde Virksomhedens Natur og Maade, medens vi saavel ved bestemte Ytringer, som ved Xstendommens hele Aand, paa eengang henvises til i Ydmyghed at erkjende det Gode i os, virket ved den Høiestes Velsignelse, og opfordres til at nytte Naadens Vink og Tilskyndelse ved Anvendelsen af egen Kraft og Evne.

κλητος bruges om de Christne: Mth: 20, 16. 22, 14. I Brevene bliver καλειν, κλησις, κλητος brugt enten absolut om de Christne, ell. forbundet med andre Ord fE til Guds Rige εις την κοινωνιαν του Χ; εις [e] ζωην αιωνιον. Rom: 8, 30. 9, 24. 1 Cor: 1, 9. 1 Thess: 2, 12. Eph: 4, 4. 1 Tim: 6, 12. 1 Pet: 1, 15. Heb: 3, 1. I en mere udstrakt Betydning forekommer κλησις om den Plads, det enkelte Msk. indtager i det hele Samfund: 1 Cor: 7, 15. 24. Ordet εκλεγεσθαι har samme Betydning som det hebr: רבב. καλειν og εκλ: bruges vel undertiden som synonyma; men κλησις betegner dog nærmest Kundgjørelsen ell. Meddelelsen af Ev; εκλεγεσθαι den Indgang, som Ev. har fundet: 1 Cor: 1, 27. sq. Jac: 2, 5. Eph: 1, 4. 2 Thess: 2, 13. Mth: 24, 22. 24. 31. Rom: 8, 33. Col: 3, 12.

[e] ved en hellig Kaldelse. 2 Tim: 1, 9.

Naar saaledes de Christne siges kaldede og udvalgte, hvorledes beskrives da Bistanden af den gudd: Naade, ved hvilken Kaldelsen siges at være bevirket? Paa mange Steder bliver Virkningerne betingede ved den chr: Lære, saa at denne fremstilles som Vehiklet, Organet, hvorved Gud virker paa Msk. Her bliver saaledes Troen og Omvendelsen, som Virkninger af Ev, ikkun indirecte henførte til Guds Naade. Rom: 8, 2, 10, 14. 17. Jac: 1, 18. 21. 1 Tim: 4, 16. 1 Pet: 1, 23. 2 Pet: 1, 3. Her omtales jo altsaa kun den Guds Virksomhed, som virker gjenem den chr: Lære, der jo ikke virker paa anden Maade end enhver anden Lære (i det mindste er der ingen specifik Forskjel); men der udfordres en vis Receptivitet, Evne og Villie hos Msk. Disse Betingelser tilskrives atter i den h. Sk: Gud ell. Guds Naade. Gud gjør ligesom Msk. selv disponeret til at modtage Læren. Saaledes hedder det i Skriften, at Sands for Sandheden, som maa gaa forud for Omvendelsen og Troen, skjænkes af Gud: 1 Cor: 3, 6. 1 Cor: 1, 4. 5. 2 Cor: 4, 6. Eph: 1, 17. 2 Tim: 2, 25. Fremdeles siges Troen at bevirkes ved Gud, uden hvis Virksomhed Ingen siges at kunne komme til Xstum. Joh: 6, 44. Endelig siges ogsaa Troens Frugt at være bevirket ved Gud. Rom: 15, 13. 1 Cor: 1, 8. 2 Cor: 1, 21. Eph: 3, 16. Phil. 1, 6. 2, 13. 1 Thess. 3, 12. 2 Thess. 2, 17. 1 Pet. 1, 5. 5, 10.

§ 63.

Paa Spørgsmaalet, hvorledes det kan forenes med Ev: Bestemmelse, at det ikke er bleven alle Msk. meddelt, henviser Sk: til den samme urandsagelige Viisdom,

som først efter Aartusinders Forløb har ladet Lyset opgaae for Jordens Slægter, og som i Tidens Fylde vil føre Alle til saliggjørende Erkjendelse af Sandheden. Paa samme Maade maatte Svaret falde ud, naar spurgtes om Grunden til, at Ev: saa ofte er bleven forkyndt, og endnu ofte forkyndes uden at finde Indgang ell. yttre sin Kraft. Ved her at gaae ud over de nærmere mellemliggende Aarsager paanøder sig Ideen om en Eenhed af den gudd. Naade og msklige Frihed, som lige nødvendig og ubegribelig, og idet Paulus udleder Xstendommens Virkninger paa det ene Msk. fremfor paa det andet af den gudd. Styrelse (Udvælgelse, Anordning, Forudbestemmelse), og paa samme Tid udhæver den msklige Selvbestemmelses Evne paa det stærkeste, antyder han denne Eenhed, men tillige Mysteriets Ufattelighed for den reflecterende Tænkning, og afskjærer Veien for enhver Slutning, som udledes af eensidig Forfølgelse af den ene ell. den anden Sætning. -

Hensigten af X. Sendelse er at frelse Alle: 1 Tim: 2, 4. Joh: 3, 16. Rom: 3, 29.30. 10, 12. 2 Cor: 5, 14. 1 Joh: 2, 2. Tit: 2, 11. Hermed synes nu de i § anførte Sætninger at stride. Xstendommen omtales som *μυστηριον σεσιγημενον, αποκεκρυμμενον προ χρονων αιωνιων, φανερωθεν εν τω πληρωματι του χρονου*: Rom: 16, 25-26. 1 Cor: 2, 7. Gal. 4, 4. Eph: 3, 9. 2 Tim: 1, 9.10. Tit. 1, 2.3. De to i § omtalte Phænomener fremstilles som grundede i Guds urandsagelige Villie: Eph: 1, 9. Eph: 3, 3. Col. 1, 27.

Paulus fremstiller den Virkning Ev: yttre paa de Enkelte som Virkning af Guds Forudviden: *προγνωσκειν, προοριζειν, ταπειν, εκλεγεσθαι, αιρειν*. Rom: 8, 29.30. Eph. 1, 4.5.11. 2 Thess. 2, 13. 1 Pet. 1, 2. Act: 13, 48. Men paa den anden Side fremstilles Troen og Omvendelsen som Virkning af Msk: egen Selvbestemmelse: Mth: 4, 17. 7, 13. Rom: 12, 1. Eph: 6, 10. Phill: 2, 12.

§ 64.

Sk: beroliger os med H. t: Følgerne af Ev: endnu stedse indskrænkede Virksomhed; thi naar den fremstiller os den gudd. Naade ei som bevirket ved Xstendommen; men denne som den fulde Aabenbarelse af den evige under forskellige Former virkende Naade -, da kan den ei tænkes indskrænket til dem, der til en vis Tid ere kaldede til Andeel i Xstendommen. Det følger endvidere, at den gudd. Raadslutning til Frelsens Fuldendelse ved Xstendommen maa tænkes i sig selv een, almindelig, omfattende Alle. Udtryk som Udvælgelse, Forskydelse kunne derfor kun betegne Overgangstilstande, en Adskillelse ifølge de forskellige Forhold til Ev:, som til en given Tid finder Sted, men som tilligemed sine Følger vil ophøre. -

Om Hedningernes Fordømmelse.

§ 65.

Den Augustinske Theorie om Msknaturens fuldkomne Fordærvelse og Kraftløshed maatte ved en umiddelbar Consequents føre til stræng Modsætning af Natur og Naade og derved til en Række af Misforstaaelser og Overdrivelser. Naar al Frihed til det Gode tænktes uddød, maatte 1) Omvendelse og Tro tænkes udledt af en overnaturlig uimodstaaeligt virkende Naade, som 2) var indskrænket til de Christne; og Grunden til denne 3.) Naades Omfang og Virksomhed maatte søges i en evig og ubetinget Forudbestemmelse, ved hvilken nogle bleve udfriede af den almdl. Fordømmelse, og ved Guds Naade førte til Tro og Salighed. Den strenge Consequents i denne Lærebygning, i Forbindelse med den Maade paa hvilken den henviser Msk. til at søge sin Beroligelse alene i Fortrøstning til Gud, bragte til at overse den Eensidighed, som sætter den i Strid med Sk. og det chr: Livs Fordringer. Efter at have været i Middelalderen Gjenstand for flere Stridigheder, blev Augustins System i det Væsentlige optaget som privat Mening af samtliche Reformatorer; men kun i en Deel af den reformerte K. herskende Lære som Følge af Calvins Anseelse. I den catholske K. blev den strænge Augustinianisme under overveiende Modstand fornyet af Jansenister. -

Gotschalck gik videre og fremsatte Læren om prædestinationis gemina electorum ad requiem - reprobatorum ad mortem (Imod ham Rabanus Maurus og Hinkmarus Rhemensis.)

§ 66.

Ligesom indtil Augustins Tid Forestillingerne om en fri Samvirken fra Msk. Side med Guds Naade og om den gudd. Forudbestemmelse, som grundet i Guds Forudviden, vare almdl. antagne; saaledes er den græske K. stedse bleven disse tro. I den latinske K. bleve disse Forestillinger efter at Pelagianismen var banlyst, Grundvolden for det semipelagianske System, der i Middelalderen kan ansees som det herskende, og omsider i den cath: K. blev sanctioneret som Klære, og opretholdt i flere dogmatiske Controverser. I den lutherske K. fandt Synergismen Forsvar hos Melanchton og hans Skole, og *den augsburgske Conf:*

[f] Melanchton forandrede sig Noget. I Begyndelsen var han en Prædestinarianer, han siger i *loci theol.* 1ste Udgave: quandoquidem omnia, quæ eveniunt, necessario juxta prædestinationem divinam eveniunt, nulla est voluntatis nostræ libertas. - Calvin: »æternum dei decretum, quo deus apud se constitutum habuit, quid de unoquoque homine fieri vellet. Non enim pari conditione creantur omnes, sed aliis vita æterna, aliis damnatio æterna præordinatur.« - »non ideo deum elegisse quosdam, quod prævidit illos futuros esse sanctos, sed sanctos factos esse, quia elegit illos.« - Supralapsarii - Infralapsarii.

[g] Michael Bajus. fordømt ved en Bulle af Pius V af Aar 1567. - Ludvig Molina - Leonhard Lessz. Clemens d. 8de nedsatte congregationes de auxilliis gratiæ. 1597-1611. Cornelius Jansen Biskop i Ypern udgav: Augustinus sive doctrina Augustini *de humanæ naturæ sanitate, ægritudine, medicina adversus Pelagianos et Massilienses.* - Paschasius Quesnel udarbejdede en fransk Oversættelse af *Bibelen* med moralske Noter. -

[h] Synergisme (Melanchton?). 1555. Pfeffinger imod ham: N. Amsdorff, og deJenaiske Flaccius, Museus, Wigandt.

indskrænker sig uden skarpere positive Bestemmelser til at vise Nødvendigheden af Guds Naade til Omvendelse. Derimod urgerer Concordieformelen med Augustin Msk. Naturs fuldk: Kraftløshed; men forkaster derhos Prædestinationen, idet den fremstiller Naaden vel som almdl.; men tillige som modstaaelig fra Msk. Side. Den er ogsaa heri bleven Grundvold for den senere lutherske Dogmatik, som forgjeves har søgt ved subtile Distinctioner at dække Systemets Inconsequents. I den reform: K: har det strænge Calvinske Lærebegreb fundet Modstand, saavel i flere enkelte symbolske Bøger, som i den hollandske K. hos Arminianerne, og for størstedelen i den nyere Theol.: Derimod have de protest: Kirker været enige i at afvise de mystiske sværmærsk Forestillinger om overnaturlige og umidd. Naadevirkninger, ligesom det ogsaa indtil de nyere Tider almindeligt lærtes, at den saliggjørende Naade var indskrænket til Xstendommens Bekjendere.

[i] I de dogmatiske Lærebøger findes en Mængde Definitioner og Distinctioner. gratia præveniens; g. operans; g. cooperans. (universalis; resistibilis; amissibilis) – benevolentia universalis s. prædestinatio late sic dicta s. idealis og benevolentia specialiss. prædestinatio stricte sic dicta s. realis. –

[j] Universalisterne. hypothetici; (Johan Cameron og Moses Amurand; Johan Dallæus og Ludvig Capellus) absoluti.

[k] Anabaptister. Schwenkfeldianer. Weigelianer. Böhmister. Quækere og Methodister. (1 Joh: 1, 6. 2 Pet. 1, 4. Eb: 3, 14. 6, 4. 1 Joh. 2, 20.27.)

[l] Concordieformelen lærer: 1) at den Hellig-Aand virker i Msk det hele Omvendelses Værk: Sp. s. operatur in nobis illud velle et perficere Den forkaster den Lære: liberum arbitrium Deo occurrere aliquo modo, etsi parum et languide ad conversionem suam conferre, eam adjuvare, cooperari, sese ad gratiam præparare et applicare, eam apprehendere, amplecti, evangelio credere. (Synergismen) 2) at Naaden er ved Chr: tilbudt Alle uden Undtagelse: X. omnes peccatores ad se vocat et serio vult, ut omnes homines ad se veniant, et sibi consuli et subveniri sinant. 3) at der findes Forskjel mellem de Udvalgte og de Forskudte, eftersom den tilbudte Naade er bortstødt ell. modtaget: ut Deus in æterno suo consilio ordinavit, ut Sp. s. electos per verbum vocet, illuminet et convertat atque omnes illos, qui X. vera fide amplectantur, justificet et in eos æternam salutem conferat, ita in eodem suo consilio decrevit, quod eos, qui per verbum vocati illud repudiant et Sp. s. resistunt et obstinati in ea contumacia perseverant, indurare, reprobare et æternæ damnationi devovere velit. – Det er aabenbart, at medens Tridentiner Conc: bliver staaende paa en Halvei mell. Semipel: og August., saa fordyber Concordieformelen sig i et Vildniß, hvoraf det ikke kommer ud. –

Confessio Aug: 18de Artikel: humana voluntas non habet vim sine sp. s. efficiendæ justitiæ Dei seu justitiæ spiritualis; sed hæc fit in cordibus, cum per verbum sp. s. concipitur. – »Damnant Pelagianos, et alios, qui docent, quod sine sp. s. solis naturæ viribus possimus Deum diligere super omnia, item præcepta facere quoad substantiam actuum.« 5te Artikel: Sp. s. fidem efficit, ubi et quando visum est Deo, in iis, qui audiunt evangelium.« – 20de Art: »per fidem efficitur sp. s.«.

Om det kirkelige Samfund

1ste Afsnit.

Om Kirkens Væsen og Øiemeed.

§ 67.

Gjenstanden for Chr: Virksomhed er ei det enkelte Msk; men Mskslægten, hvis Vee og Vel er ethvert enkelt Msk. Og Samfundet, som ved Xstum er stiftet paa Jorden er i sin Natur og sin Bestemmelse angivet ved X. Liv og ved hans Lære. Den gudd. Aabenbaring forener Msk. ikke til fælleds Bestræbelse for timelige Formaal; men for at forene dem med Gud ved fælleds Sandheds Erkjendelse, fælleds Tro og Gudsfrygt. Dette Øiemeed er uafhængigt af de ydre Betingelser for enhver anden Samvirken, og saaledes er den X. Kirke ligesom X. Lære i Omfang ophøiet over enhver Nationalitets Indskrænkning, og i sin Tilværelse over enhver Omvexling af de msklige Ting. Dens Eiendommelighed betegnes derfor ved Navnet Guds Rige. -

Xstendommens Universalisme angives: Joh: 3, 16. 8, 12. Act: 10, 34. Eph: 2, 16. Col. 1, 19. Mth: 28, 19. - K. Vedvaren: Mth: 16, 18. 28, 20. 1 Cor: 15, 25.

§ 68.

Den chr K. forudsætter til Opnaaelse af sit Øiemeed Eenhed i Troen, uden hvilken den aandelige Samvirken falder bort; og Frihed for den Enkelte til selvstændig Udvikling af egen Overbeviisning. I begge Retninger møder K. Modstand; men hvor Chr: er i Sandhed K. Hoved og Troens Grundvold, der kan Kraften ei fattes til at overvinde denne Modstand; thi af dette Forhold udvikler sig den chr: Almeenaand, som bevarer Troens Eenhed i Fredens Baand, medens den beskjærmer dens Frihed mod Tvangens Baand. Denne Aand, tænkt som det Alt gjenemtrængende, i Alle virkende Princip betegner K. Ideal, fra hvilken den synlige K. til enhver Tid er forskjellig, som Samfundet, der sammenholdes ved Ev: og Sacramenterne, og ved disse arbejder under gudd. Styrelse til sit Maal. -

De Xstne opmuntres til Eenhed: $\text{ομοφρονειν, το εν φρονειν}$. Rom: 15, 5. Phil: 2, 2. 1 Pet: 3, 8. Denne Eenhed betegnes netop som Eenhed i Troen: Eph. 4, 5.13. Gal. 3, 28. Spørges endvidere, hvad forstaaes ved denne Troes Eenhed, da svares herpaa i Joh. 17, 3. Heb. 6, 1. Paa den anden Side omtale ofte

Apostlene Forskjel i Aandsgaver som nødvendige og gavnlige: Rom: 12, 3-6. Eph: 4, 7. 1 Cor: 12, 4. Ligeledes at Chr: er K. eneste Herre og Mester, saa at Msk. ei skulle erkjende noget andet Herredømme i Troens Anliggender: Mth: 23, 8. Joh: 13, 13. Saaledes fremkommer den chr: Frihed: 2 Cor: 3, 17. Tydeligst bliver dette Forhold af Eenhed og Frihed antydnet i Lignelsen af K. som et Legeme: 1 Cor: 12. Col. 1, 18. Eph: 1, 22. 4, 15. 16. 5, 23. 30.

§ 69.

Allerede tidlig blev K. Idee forvansket ved misforstaaet Stræben efter Eenhed, som bragte Traditionen i Sk. Sted, Bekjendelsen i Troens, og fuldendte Hierarchiets Organisation. Saaledes udviklede Catholicismens Idee sig til Begrebet af K. som Samfundet, hvis Eenhed, Almindelighed, Hellighed og apostoliske Oprindelse er umidd. givet i den historiske Forbindelse med Chr. og hermed tillige Ufeilbarhed i enhver dogmatisk Bestemmelse og kirkelig Indretning. Denne Miskjendelse af Forholdet mell. den stræbende og fuldendte K. maatte ophæve al chr: Frihed og føre til et System af Troestvang. -

§ 70.

Den protestantiske K. sætter Særkjendet for Chr. K. i Overensstemmelse med Chr: Aand. Den skjelner mellem den usynlige og synlige K., som imellem Opnaelsen af det ophøiede Øiemeed og Stræben derefter, og erkjender, at til ingen Tid i Samfundet saa lidet som hos den Enkelte aandelig Eensidighed og Feil kan undgaaes; men som det af Chr: indstiftede Middel til Opnaelsen af dette Øiemeed, er de Troendes Forening, sin Ufuldkommenhed uagtet, at ansee som den ene sande K. og Veien til at nærme sig Maalet er alle Enkeltes frie og selvstændige Samvirken. -

2^{det} Afsnit.

Om Kirkens Virksomhed.

§ 71.

K. Øiemed tilstæder ingen Anden Art af Virksomhed end aandelig Indvirken efter Xsti og Apostlernes Forbillede. Midlerne hertil ere givne i Ordet og Sacramenterne, og Virksomheden af disse til at befordre Guds Riges Seier over det[s] Fjender, bliver efter Sk. Lære betrygget ved det vedvarende Samfund med X., som Menighedens Herre og Beskytter. Sac: virke ei umidd. ex opere operato; men forsaauidt de nyttes og anvendes med troende Sind.

Anmk. Ved denne Tro paa X. udelukkes den cath: K. Paakaldelse af Helgenes Forbønner, hvorimod en Forbindelse af K. Fortid med dens Nutid ved Beskuelse, Ihukommelse og Hylding af høie Forbillede i Tro og chr. Dyd kun kan tjene til at oplive og lede Udviklingen af et sandt chr. Liv. –

Disse Midler ere: verbum divinum, sacramentum, potestas clavium. Disse Midler staa nu ogsaa i Forhold til Øiemedet; thi X. staaer i vedvarende Forbindelse med K. Dette har X. selv forjættet, Sætningen har Apostlene udført ved at fremstille X. som Menighedens Herre, Konge, de Troendes Hyrde: 1 Cor. 15, 25. Eb: 13, 20. 1 Pet. 2, 25. 5, 4. – X. fremstilles som siddende ved Guds Høire: Mc. 16, 19. Eph. 1, 20. Eb. 8, 1. Rom: 8, 34. 1 Pet. 3, 22.

§ 72.

X. Virksomhed bliver afbildet og fortsat, idet K. gjør den fri Forkyndelse og fleersidige Udvikling af det gudd. Ord, efter den Anviisning, som er indeholdt i den h. Sk., til Middelpunct for sin Virksomhed. –

§ 73.

Saavel ved Xstendommens hele Tendents som ved Sk. Yttringer om et Præstedømme, fælleds for alle Xstne, er ethvert Hierarchie udelukt af K., som uforeneligt med de Troendes Forhold til X., hvorimod Nødvendigheden af en bestemt ordnet Virksomhed med H. t: Ordets Forkyndelse, og en Overdragelse af denne Virksomhed til enkelte Medlemmer efter Aandsgavernes Forskjellighed, ved Siden af den fri almdl. Meddelelse, er grundet i Samfundets Natur, og udtrykt i X. og Apostlernes Foranstaltninger. Det fulgde af de senere kirkelige Forhold, at en bestemt Udvikling og Dannelse maatte blive en nødvendig Betingelse for denne Virksomhed, og saaledes fremstod en geistlig Stand, som Organet, ved hvilket X. skal virke ved sit Ords Kraft. –

Amk. Den catholske Lære om Ordinationens Natur og Geistlighedens Forhold til X og Menigheden er umidd grundet i Læren om K. Væsen. -

§ 74.

Som synlig Fremstilling af Ev, der har Auctoritet og Virksomhed tilfældes med det gudd. Ord forudsætte Sacramenterne Indstiftelse af Chr.: Den protest: K. forkaster derfor den cath. Klære om 7 Sacramenter, ligesom den erklærer sig mod enhver Betragtningssmaade af de tvende S. enten som magisk virkende Tryllemidler ell. som blot billedlige Betegnelser. I typologisk Betydning have Dogmatikerne antaget Sacramenter i det Gl. T. -